

Huwelijksnacht in Westerbork

Max en Mientje Vlessing-Vomberg — ‘géén meneer en mevrouw zeggen hoor!’ — waren al in de tachtig, toen ik hen ooit bij toeval ontmoette. Ze hadden een krappe kamer in een bejaardentehuis voor Nederlandse Joden in Herzlia bij Tel Aviv. Na de oorlog emigreerden ze naar Israël. Max: “Ik wilde dat mijn gezin zou opgroeien in een land zonder angst voor antisemitisme.”

Tekst: Marius Bremmer

In het kamertje van de Vlessings hingen veel foto's aan de muur van omgekomen familieleden. 'Door gasverstikking om het leven gekomen' stond als aantekening van het Rode Kruis bij het ingelijste overlijdensbericht van de vader van Max.

Toen hij even weg was zei Mientje: "Hij heeft het nog altijd moeilijk met de oorlog. Er gaat haast geen nacht voorbij zonder dat hij schreeuwt in zijn slaap. Gelukkig wordt dat nu minder door gesprekken met de maatschappelijk werkster van het huis."

Mientje was Amsterdamse, Max werd in 1915 geboren in Leeuwarden. "Eigenlijk ben ik dus een Fries", grapte hij. Max werkte in de beginjaren van de oorlog als klusjesman voor de Joodse Raad in Amsterdam. Hij schaterde toen hij vertelde over zijn belevenissen als schoorsteenveger. In Amsterdam zag hij Mientje Vomberg voor het eerst. "Ik stond tijdens de razzia aan de ene kant van de straat, zij aan de andere. Ik dacht toen bij mezelf: wat staat daar een koket dingetje!"

Barneveld

Max vertelde graag. "In 1942 ben ik op transport gesteld naar een apart kamp in het Gelderse kippendorp Barneveld. De Barneveldse Joden waren maatschappelijk min of meer vooraanstaande mensen. In Barneveld leden we

Het Nationaal Monument Westerbork. Het werd ontworpen door kampoverlevende Ralph Prins en in 1970 onthuld. Kamp Westerbork in Drenthe was in eerste instantie een vluchtelingenkamp. Later werd het een doorgangskamp. Met 93 treinen werden in totaal 107.000 mensen weggevoerd uit het kamp. 5.000 van deze mensen overleefden de oorlog, waaronder Max en Mientje. Vanuit kamp Westerbork vertrokken 7 treinen naar Theresiënstadt, waar Max en Mientje ook naar gedeporteerd werden. Van de bijna 5000 naar Theresiënstadt gedeporteerde Joden uit Nederland stierven er meer dan 175 in het getto. Via Theresiënstadt werden 3.000 Joden uit Nederland naar Auschwitz gedeporteerd. Zij zijn bijna alleen vermoord. Bron *Herinneringscentrum Kamp Westerbork (kampwesterbork.nl)*

geen gebrek en we hoefden ook niet hard te werken. Ik werd er klusjesman." Hun verliefdheid resulteerde in een verlovings. Max en Mientje troffen elkaar later weer in kamp Westerbork. Max: "Mientjes vader zat ook in Westerbork, ik moest bij hem komen. Hij zag natuurlijk niets in een klusjesman als schoonzoon en vroeg mij wat voor toekomst ik kon bieden aan Mientje. Ik heb toen gezegd dat die toekomst voor ons allemaal hetzelfde was, namelijk per trein afgevoerd te worden naar het oosten."

Mientje wist wel raad met de vraag, waarom mensen in Westerbork nog dachten aan een huwelijk: "Als ik dan misschien toch dood zou gaan, dan liever niet als maagd!" Ze trouwden in het kamp en kochten een bewaker om met wat brood en boter. Zo konden ze in hun huwelijksnacht enige uren met z'n tweeën zijn.

Ruil

In 1944 werd het echtpaar op transport gesteld naar concentratiekamp Theresiënstadt (Tsjechië). Op een gegeven moment

werden ze bij de commandant geroepen. "We konden vertrekken naar Zwitserland, in gewone treinstellen. We kregen vooraf te eten, werden volgestopt met vitamines en de vrouwen moesten zich opmaken. Daarna volgde een tocht door Duitsland, langs grote, platgebombardeerde steden als Neurenberg. We begrepen pas later dat we onderdeel waren van een ruiloperatie: de Duitsers ruilden ons met de geallieerden tegen medicijnen. Die treinen met medicijnen zijn trouwens door de geallieerden gebombardeerd en nooit in Duitsland aangekomen." Na een reis door Griekenland, Turkije en Libanon kwamen ze aan in wat toen nog Palestina heette.

Verzetstrijder

Max en Mientje gingen werken in een kibboets, een collectieve landbouwgemeenschap. Al snel werd hun eerste kindje geboren: een zoontje. Max sloot zich aan als verzetstrijder in de joodse strijd tegen de Britse overheersing van Palestina. Max kreeg toen — ironisch genoeg — last van dysenterie. Omdat er in die dagen geen goede medicijnen waren, besloot het echtpaar terug te gaan naar Nederland. Max was door de darmziekte ernstig verzwakt. Bij aankomst in Amsterdam bleek Max weer hersteld, de maaltijden met bonen op het schip bleken al het juiste medicijn. Max wilde na aankomst zo snel mogelijk weer terug naar Palestina, maar Mientje niet.

Max ging werken als rijinstructeur en zo konden ze weer gaan sparen. Hun zoontje stierf op jonge leeftijd aan leukemie. Het echtpaar kreeg

daarna nog twee dochters. In 1950 vertrokken ze weer naar Israël, toen definitief. Ze kwamen weer terecht op een boerderij. Mientje werkte op het land, Max was monteur.

Jodenzending

Het imago van boer viel niet helemaal goed in het nette 'Beth Juliana'. De Vlessings hoorden er regelmatig gemompel over hun onconventionele optreden en soms wat agrarische uiterlijk. Ze aten macrobiotisch en hielden de regels van het huis in een kat op hun balkon.

Later hoorde ik dat ze kort na elkaar zijn overleden. Ze werden begraven bij de boerderij waar ze altijd hebben gewerkt.

In 1944 werd het echtpaar op transport gesteld naar concentratiekamp Theresiënstadt.

Foto: Matt Ragan/Shutterstock

Max en Mientje na de oorlog in Israël.